

Statenmededeling

Onderwerp

Rivierverruiming, 2e tranche projecten voor Noord-Brabant

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

GS: 4416775

PS: 4423566

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

Kennisnemen van

Het voornemen van GS om op korte termijn afspraken te maken met het Rijk over nieuwe rivierverruimingsprojecten langs de Maas.

Aanleiding

Met deze mededeling informeren GS u over hun voornemen om een 2^e tranche rivierverruimingsprojecten langs de Maas mogelijk te maken.

Aanleiding is dat het Rijk nu substantieel nieuwe middelen vrijmaakt voor rivierverruiming en afspraken wil maken met de regio over projecten met regionaal draagvlak en waarbij de regio mee investeert. Voor de Maas heeft de Provincie Noord-Brabant samen met de regionale partners enkele projecten voorbereid die in hun onderlinge samenhang zeer relevant zijn voor Noord-Brabant en die op korte termijn ter besluitvorming voorliggen in het BO-Mirt en besluiten van het Rijk vragen.

Uw Staten zijn laatstelijk geïnformeerd over het nationaal Deltaprogramma en de betrokkenheid van provincie Noord-Brabant in de Statenmededeling nr.

[4166225](#) (dd. 21 maart 2017) en via de voortgangsrapportage Provinciaal Milieu- en Water Plan 2016-2021 [4180656](#) (dd. 25 september 2017).

In het statenvoorstel bij de begroting 2019 (PS 48/18A) geven we de wijze van dekking van onderhavige opgave aan.

Bevoegdheid

Provinciale Staten hebben de bevoegdheid om de begroting vast te stellen. De provincie Noord-Brabant heeft deels wettelijke taken en deels bestuurlijke ambities op het gebied van waterveiligheid, een opgave waarop we nauw samenwerken met het Rijk en de regionale partners in het kader van het nationale Deltaprogramma (Deltaplan waterveiligheid).

Kernboodschap

1. Nu is het momentum om een 2e tranche rivierverruiming mogelijk te maken
Voor de 2e tranche rivierverruimingsprojecten maakt de minister IenW nu nieuw substantieel budget vrij binnen het Deltafonds

(<https://www.deltacommissaris.nl/>). De minister is bereid afspraken te maken in het BO-Mirt op 21 nov-2018 en wil dat de regio mee investeert in rivierverruiming. Voor de Maas draagt de regio drie projecten aan met breed draagvlak, die zeer relevant zijn voor Noord-Brabant.

Door als Provincie Noord-Brabant bereidheid te tonen om mee te investeren, wordt het mogelijk om deze veiligheidsopgave langs de Brabantse Maas samenhangend en tijdig op te pakken. Daarbij geldt uiteraard het voorbehoud ten aanzien van instemming van Provinciale Staten met deze middelen in de begroting 2019.

Met de drie projecten kan maximale synergie worden bereikt met andere rijk- en regionale opgaven en wordt de - op zeer korte termijn te starten - dijkverhoging substantieel verminderd, onder andere langs de urgente dijktrajecten Ravenstein-Lith en Cuijk-Ravenstein. Besluitvorming over de nu voorliggende rivierverruimingsprojecten langs de Maas is urgent en een eenmalige kans.

2. Rivierverruiming is nodig om het rivierengebied minder kwetsbaar te maken

De rivierdijken moeten in 2050 zodanig op orde zijn dat de kans op overstroming nog kleiner wordt; in 2050 moeten alle dijken voldoen aan de nieuwe waterveiligheidsnormen die per 1 januari 2017 van kracht zijn geworden. Dat het nog veiliger moet worden, is vanwege de toegenomen inwoneraantallen en sterk gestegen economische waarde achter de dijken. Waterveiligheid is dus primair gericht op het beschermen van en mogelijk maken van bewoning en bedrijvigheid/economie.

De nationale strategie is om de nieuwe waterveiligheidsnormen te realiseren met rivierverruiming in combinatie met dijkversterking. Rivierverruiming zorgt ervoor dat de hoogwaterstanden in de rivier substantieel minder hoog oplopen. Rivierverruiming gaat veel langer mee dan dijkverhogingen en verkleint de kwetsbaarheid van het gebied achter de dijken. Meer ruimte maken voor de rivier is nu nog mogelijk, mits het vooruit loopt op de dijkversterking (andersom is niet mogelijk of leidt tot desinvestering). Rivierverruiming rendeert op langere termijn, maar is duurder dan de klassieke werkwijze met het steeds verder ophogen van dijken. In de inmiddels afgeronde PKB 'Ruimte voor de rivier' is rivierverruiming een goede methode gebleken voor waterveiligheid en is veel ervaring opgedaan.

3. Rivierverruimingsprojecten als aanjager voor andere ontwikkelingen

Uit het programma 'Ruimte voor de rivier' is gebleken dat de rivierverruimingsprojecten niet alleen meer veiligheid hebben opgeleverd, maar ook meer ruimtelijke kwaliteit, impulsen voor de regionale economie, toerisme en meer natuur en biodiversiteit.

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

GS: 4416775

PS: 4423566

Ook in Brabant hebben we hier ervaring mee, immers de Brabantse Ruimte voor de rivier-projecten 'Noordwaard' (Waal/Merwede) en 'Overdiepse Polder' (Bergsche Maas). Ook de lopende 1^e tranche rivierverruimingsprojecten, namelijk de Mirt-verkenningen Ravenstein-Lith (Meanderende Maas) en Oeffelt, geven blijk van deze gecombineerde opgaven. Bovendien past rivierverruiming in de nationale en regionale klimaatadaptatie-strategie waarin het watersysteem nu voor vele decennia veerkrachtiger wordt gemaakt om situaties met extreem veel en extreem weinig water aan te kunnen.

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

GS: 4416775

PS: 4423566

Een ander belang voor Noord-Brabant is het creëren van kansen voor de regio. Door rivierverruiming wordt de waterstand lager en dat zorgt ervoor dat de dijken minder hoeven te worden opgehoogd; dat spaart de bijzondere en historische dijkenlandschappen die met name langs de Brabantse Maas liggen. Door als provincie de regie te voeren op de rivierverruimingsprojecten en deze met gemeenten integraal op te pakken, creëren we bovendien momentum en kansen voor andere regionale opgaven, waaronder:

- Nieuwe economische activiteiten: recreatie, toerisme en toeleverende bedrijvigheid op water en land. De Maasregio van Sambeek tot Heusden als rivierpark in de voortuin van de stedenband Nijmegen-Oss-'s-Hertogenbosch. Dat is vergelijkbaar met het Groene Woud; een landschapsconcept dat 15 jaar geleden op de kaart is gezet. Ook daar is eerst geïnvesteerd in de ruimtelijke kwaliteit, waarna ondernemers daarop insprongen.
- Erfgoed: versterken van de Zuiderwaterlinie (vesting Ravenstein, fort Crèvecoeur, vesting Heusden) en monumentale waterfronten.
- Natuur: realiseren van het Provinciaal natuurnetwerk NNB (reeds aangewezen langs het hele traject van de Maas). Bijvoorbeeld in het 1e tranche project Meanderende Maas (Ravenstein-Lith) maakt rivierverruiming nu het momentum waardoor Natuurmonumenten daar de realisatie van het Natuurnetwerk wil trekken (constructie met Groen Ontwikkelfonds Brabant, GOB).
- Infrastructuur: bijvoorbeeld het verbeteren van de haventoeegang Oss wordt meegekoppeld in de verkenning Meanderende Maas (Ravenstein-Lith).

4. Nieuwe middelen zijn nodig

Met het oog op het Brabantse belang is naar verwachting € 12,7 mln aan provinciale cofinanciering (aandeel in investeringen en aandeel in kosten van voorfinanciering) nodig om te komen tot een onderling samenhangend pakket van rivierverruimingsmaatregelen langs de Maas. Daarvan kan € 5 mln worden gedekt uit bestaande middelen van programma Verbindend Water en voor de overige € 7,7 mln worden aanvullende middelen gevraagd; zie statenvoorstel bij begroting 2019.

De projecten trekken veel rijksmiddelen aan. De exacte verdeling tussen rijks- en regionale bijdrage is maatwerk per project en nog onderwerp van gesprek. Voor startbeslissingen Mirt-verkenningen is 'zicht op financiering' een vereiste. De concrete financiële afspraken zullen aan het eind van de Mirt-

verkenningfase per project worden gemaakt. Rivierverruimingsmaatregelen zijn duurder dan de traditionele werkwijze met alleen dijkversterking. De minister stelt als voorwaarde dat de regio mee investeert in de meerkosten van rivierverruiming. Een ander substantieel deel wordt gedekt uit kostenbesparingen op de dijkversterking en -verhoging; daarom is nodig dat ook over die bijdragen kan worden besloten. Dat is mogelijk in een voorfinancieringsconstructie, zie volgende punt.

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

GS: 4416775

PS: 4423566

5. Voorfinanciering is nodig om besluiten mogelijk te maken

Voor de 2^e tranche rivierverruiming komen de rijksmiddelen uit het nationale Deltafonds over zo'n 10 jaar beschikbaar en de bijdragen uit het nationale Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) op projectafhankelijke momenten. De bijdragen uit het HWBP die beschikbaar komen voor rivierverruiming zijn de kostenbesparing op de dijkversterkingen en -verhogingen als gevolg van rivierverruiming. Om te zorgen dat de 2^e tranche rivierverruimingsprojecten toch kunnen starten, is een voorfinancieringsconstructie nodig om dat knelpunt te overbruggen. De voorfinanciering maakt het mogelijk om besluiten over de dijkversterking en de bijbehorende bijdragen naar voren te halen. De kosten van voorfinanciering zijn onderdeel worden van concrete financiële afspraken aan het eind van de Mirt-verkenningfase per project. Concrete afspraken over voorfinanciering zullen naar verwachting aan de orde komen voor het project 'Ruimte voor de Maas bij Oeffelt' (1e tranche) en voor de projecten Lob van Gennep (2e tranche) en Maasoeverpark (2e tranche).

6. De 2e tranche projecten zijn zeer relevant voor Noord-Brabant

Door de Provincie Noord-Brabant en andere regionale partners zijn langs de Maas drie potentiële rivierverruimingsprojecten voorbereid waarover nog in 2018 besluitvorming met het Rijk kan plaatsvinden. Besluitvorming in 2018 betekent concreet dat de projecten dan de status van een Mirt-verkenning krijgen. De projecten werken zeer gunstig uit voor het Brabantse deel van de Maas, zowel wat betreft de veiligheid van het rivierengebied alsook het creëren van kansen voor gebiedsontwikkeling. Samenhangende besluitvorming over deze projecten is op zo korte termijn nodig om er rekening mee te kunnen houden in de urgente Brabantse dijkversterkingen Ravenstein-Lith en Cuijk-Ravenstein.

Het gaat om de volgende drie projecten:

- Lob van Gennep (momenteel is de Mirt-onderzoeksfase in afronding): Dit betreft een forse vergroting van de retentie-werking, waardoor de hoogwatergolven worden verlaagd voordat deze in stroomafwaartse (westelijke) richting aankomen in de Brabants-Gelderse Maas (zie figuur 1). De Brabantse dijken en omgeving profiteren daarvan het meest; over een lengte van zo'n 115 km. Ter plaatse wordt dit door de gemeenten en provincie Limburg gecombineerd met een verbetering van de woon- en werkomgeving voor bewoners en bedrijven. Provincie Noord-Brabant participeert, waterschap Limburg is trekker.

De overige partners zijn provincie Limburg, provincie Gelderland, de gemeenten, Rijkswaterstaat en het Rijk (ministerie IenW). Totale kostenraming € 155 mln, uitvoering mogelijk in 2024-2026.

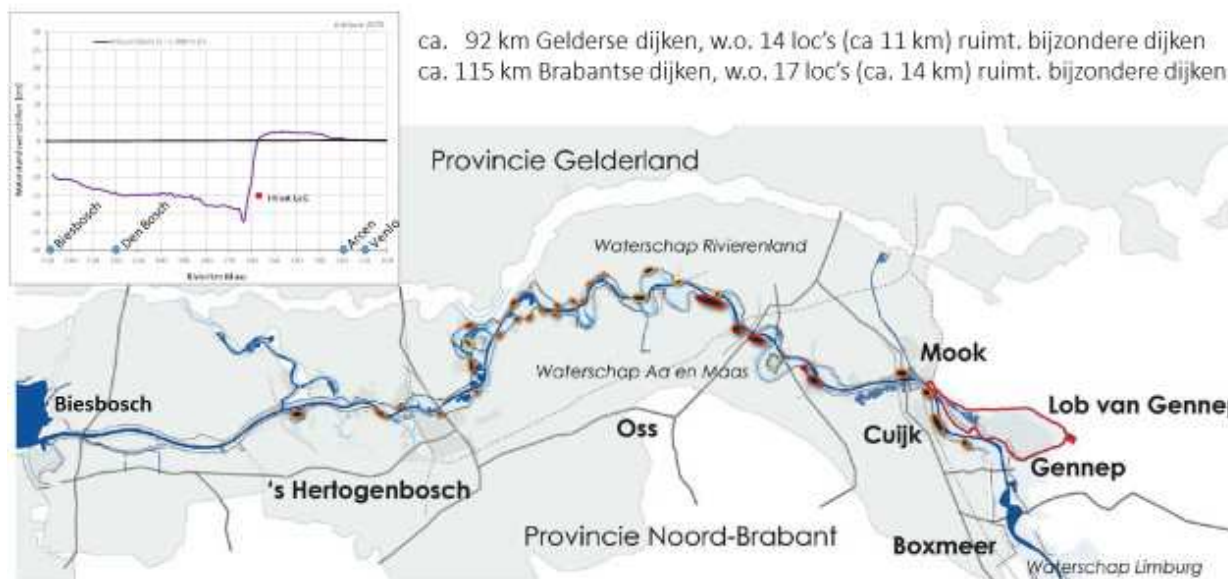
Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

GS: 4416775

Waterstandsdeling stroomafwaarts Lob van Genneep in Bedijkte Maas van 23 cm, doorwerkend tot aan Biesbosch

Figuur 1: Eén van de mogelijke varianten Lob van Genneep, als resultaat van de Mirt-onderzoeksfase.

- Maasoeverpark en rivierverruiming Alem (momenteel is de Mirt-onderzoeksfase in afronding):
Dit betreft rivierverruimingsmaatregelen (herinrichting uiterwaardengebied) tussen 's-Hertogenbosch en Maasdriel (zie figuur 2a en 2b) met een fors waterstands-verlagend effect in bovenstroomse (oostelijke) richting voor de Brabants-Gelderse Maas. Het nu starten met de verkenningsfase maakt synergie mogelijk met de waterkwaliteitsmaatregelen in de uiterwaarden (KRW Rijkswaterstaat, uiterlijk 2027 te realiseren). Dankzij de provinciale regie en koppeling van rivierverruiming aan gebiedsontwikkeling biedt het project een kwaliteitsimpuls op gebied van recreatie, cultuurhistorie en natuur. De gemeenten dragen financieel bij aan meekoppelingen, m.n. toerisme, cultuurhistorie en versterking van de relatie tussen 's-Hertogenbosch en de Maas. Provincie Noord-Brabant trekt momenteel de startbeslissing; voor het trekkerschap van de volgende fase zijn provincie Gelderland en gemeente 's-Hertogenbosch bereid om dat op te pakken. Provincie Noord-Brabant participeert. De overige partners zijn waterschap Aa en Maas, waterschap Rivierenland, de gemeenten, Rijkswaterstaat en het Rijk (IenW). Totale kostenraming ca € 68 mln. Uitvoering mogelijk in 2024-2028.

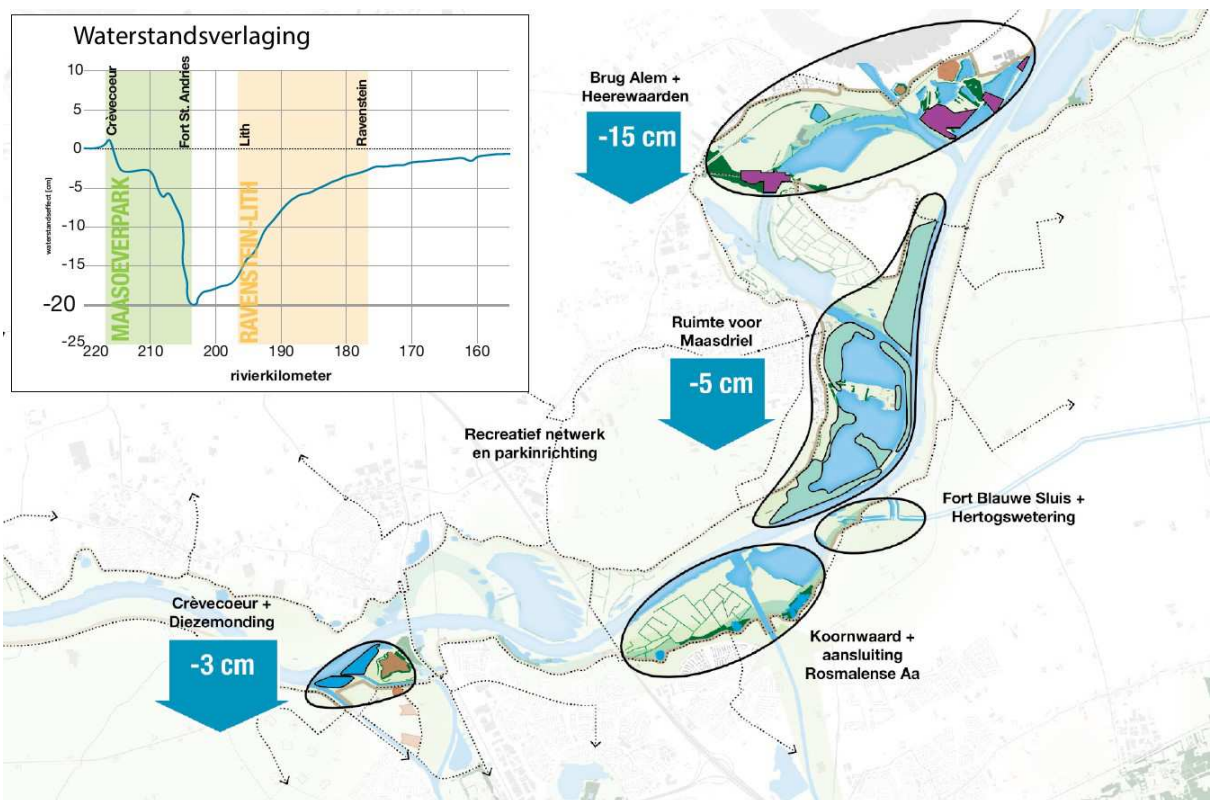
Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

GS: 4416775

PS: 4423566

Figuur 2a en b: Luchtfoto van fort Crèvecoeur (vanuit het noorden gezien, ligging in de Dieze-monding bij 's-Hertogenbosch) en één van de varianten Maasoeverspark, als resultaat van de Mirt-onderzoeksfase.

- Verlenging brug in Veerweg Alphen (veerpont Alphen-Lith):
Dit betreft vergroting van de instroomopening van de Maas naar zandwinning 'Over de Maas' (zie figuur 3). Bij hoogwater in de rivier kan meer water sneller de plas instromen, waardoor de hoogwaterpiek in de rivier lager wordt. Deze quick-win kans doet zich nu voor binnen de nog lopende uitvoering van de zandwinning. Trekkerschap ligt bij provincie Gelderland. Provincie Noord-Brabant participeert. De overige partners zijn gemeente West Maas en Waal, waterschap Rivierenland, waterschap Aa en Maas, CV Over de Maas, Rijkswaterstaat en het Rijk (IenW). Door de ruimere dimensionering wordt de brug naar de veerpont Lith-Alphen een markante, iconische uitzichtplek. Voorlopige kostenraming € 2 mln (meerkosten ten opzichte van het oorspronkelijke ontwerp), indien uitvoering plaatsvindt nog in het lopende zandwinningsproject.

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

GS: 4416775

PS: 4423566

Figuur 3. Vergroting van instroomopening tussen de Maas en de zandwinplas 'Over de Maas'; dit kan alleen als er een langere brug over de instroomopening komt.

Consequenties

1. Hiermee trekken we nieuwe Rijksmiddelen aan

De minister IenW geeft aan dat zij door wil met rivierverruiming. Zij maakt een substantieel nieuw budget voor rivierverruiming vrij in het Deltafonds.

2. De projecten lopen vooruit op 'Integraal riviermanagement'

De minister IenW meldt in het Deltaprogramma 2019 (publ. Prinsjesdag 2018) dat zij, "om te komen tot een Programma Integraal Rivier Management, samen met de partners van het Deltaprogramma een afwegingskader ontwikkelt ten behoeve van keuzes in het rivierengebied. Een van de verbindende maatregelen in het programma is rivierverruiming. De inzet van rivierverruiming

draagt bij aan vele doelen. Door gericht op specifieke plaatsen te investeren in rivierverruiming worden de doelen voor waterveiligheid gehaald en wordt bijgedragen aan andere rijks(beheer)opgaven zoals scheepvaart en aan gebiedsontwikkeling en andere regionale opgaven.”

De minister heeft eerder aangegeven dat zij welwillend is om over urgente projecten al eerder te besluiten. Het regionale draagvlak en de investeringsbereidheid voor de genoemde projecten, de urgentie ervan in relatie tot de impact op de dijkversterkingsopgaven en de synergie met andere rijksopgaven zijn belangrijke argumenten richting het Rijk om met deze projecten al aan de slag te gaan. De concrete investeringsverdeling is nog onderwerp van gesprek.

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

GS: 4416775

PS: 4423566

3. Dekking deels uit bestaande middelen

Voor de dekking is deels nog ruimte in de bestaande middelen uit programma Water. Dit betreft grotendeels het nog beschikbare deel van de middelen voor de 1^e tranche rivierverruimingsprojecten (de provincie participeert in 'Meanderende Maas Ravenstein-Lith' en 'Ruimte voor de Maas bij Oeffelt').

Door dat deel door te schuiven naar de 2^e tranche, kan het niet meer dienen om onvoorziene risico's op te vangen in de 1^e tranche projecten. Binnen die projecten is een gezamenlijke risico-pot die voor zover nu bekend, toereikend is voor de voorziene risico's. Mocht dat toch anders worden, dan zal de Provincie Noord-Brabant met alle partners oplossingen zoeken en indien nodig zullen GS financiële voorstellen aan PS doen.

Europese en internationale zaken

Het Deltaprogramma en de rivierverruimingsprojecten zijn in lijn met de Europese richtlijnen Kaderrichtlijn Water, Natura2000, en de Richtlijn Overstromingsrisico's.

Communicatie

Er zal geen actieve communicatie plaatsvinden naar aanleiding van deze Statenmededeling.

De betreffende projecten zijn voorbereid door stuurgroepen met vertegenwoordigers van de betrokken rijks-, regionale en lokale overheden.

Vervolg

Uw Staten zullen in de vorm van het verslag van het BO-Mirt najaar 2018 worden geïnformeerd over de voortgang van de besluitvorming over de genoemde projecten.

Bijlagen

-

Gedeputeerde Staten van Noord Brabant,

de voorzitter,

de secretaris,

Datum

2 oktober 2018

Documentnummer

GS: 4416775

PS: 4423566

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk

drs. M.J.A. van Bijnen MBA